

השינויים על פי כתבי היד:

מ= כ"י מנטובה, הקהילה 80, דף ב33-ב34.

פ= כ"י פירנצה-לאורנציאנה PLUT. 44.16/7, דף א76-א77.

מי= כ"י מינכן 40, דף א174-א176.

ספר אור השכל – חלק ג' חלק ל' ענין ב' סימן נ' כולל סוד הלשון המובחר שבכל הלשונות:

[a] הנה כבר הודענו עניינים כלליים בלשונות וביארנו שהשפע האלהי מניע את כולן והוא סיבת מציאותן, והוא המוציא אותן¹ מן הכח אל הפועל. ואחר שהוא כן, צריך להודיע אם כולן אצלך² [אצלן] שווים או בלתי שווים. אחר שכולן הן פעולותיו ונאמר שידוע שהם שווים אצלו מצדו, וגם הם שווים אצלו מצד מציאותם.³ אחר שחומרם הוא הדבור הכללי, אשר הוא הנותן בו צורות פרטיות, והן ההשגות המשכלות מהדבור. וגם אחר שההשגה שוה הכל שוה, אלא שההבדל בין הלשונות יהיה בדמות ההבדל אשר בין האומות, ובדמות האומות⁴ [ההבדל] אשר בין מכתבם. [a1] וידע(ו)⁵ שכל אומה שהיא בעלת תורה ומצות וחקים ומשפטים צדיקים יותר מזולתה, היא יותר נכבדת⁶ אצל מי שמשפיע על הכל. וכל מה שהתרחקה האומה מן הדת הנרמזת הכללית,⁷ היתה יותר רחוקה ממי שהוא סבה ראשונה להשפעת הדת⁸ שהוא השפע האלהי המניע הדבור הכללי. וכבר התפרסם באומות שאומתינו היא האומה הראשונה אשר קבלה תורה⁹ מפי הגבורה, ואין שום אומה מכחשת זה. ומה שהכל מודים בו והתפרסם כבר אין צורך להביא עליו ראיה. ואם כן מי שעניינו היה אצל המשפיע המעולה משאר חבריו, לשונו גם כן מעולה אצלו משאר הלשונות. והעד שבלשונה של האומה הזאת המיוחדת דבר אתה

כל מה שדבר, ובמכתבה צוה לכתוב כל מה שיכתוב¹⁰ ולא עוד אלא שמה שנאמר שנכתב על ידו על שני לוחות אבנים, בין יהיה הדבר כפשוטו לבד, בין יסבול הנגלה והנסתר¹¹ יחד ויהיו שניהם אמת, או האחד מהם. הנה נכתב בלשון הקדש שהקבלה נמשכת קיימת עד היום. ואם יאמר אומר אמת היה, אבל ראה האומה בלתי ראויה לאותה המעלה, והחליפה באומה אחרת, והחליף חוקיה ומצוותיה ובא ומיעטם והמיר מכתבה. הנה האומר¹² זה הוא בעצמו מודה על מעלתה¹³ ועל מעלת לשונה ועל מעלת מכתבה בעל כרחו. ואחר שהודה על העקר בא והקשה עליו, מפני ראותו חסרון שלשת המעלות הנזכרות היום ממנו, וגם אנו לא נקשה עליו בענין החסרון [המורגש] כי אם היינו מכחישים המורגש, לא היינו¹⁴ יכולים¹⁵ לאמת המושכל, שהמורגש קודם לו בטבע. ואע"פ שהמושכל קודם למורגש במעלה, כמו שהתבאר בדרכי¹⁶ חמש¹⁷ הקדמות. אבל גם אנו נודה על האמת שהיום שלשת המעלות חסרות ממנו, אבל לא על דרך חילוף אחת מהן באחרת.

[b] רק הדבר דומה למי שהיה אצלו מרגלית נחמדת, והיה רוצה להנחילה לבנו, ובתוך הזמן שהיה מורה לבנו דרכי העושר כדי שיכיר מעלת המרגלית ותהיה נחמדת בעיניו, כמו שהיתה חמודה בעיני אביו, בא הבן והכעיס את אביו. מה עשה האב לא רצה לתת המרגלית ביד אדם כדי שלא יפסיד בנו ירושתו אם ישוב וירצה את אביו, אבל השליכה בבור, כי אמר אם לא ישוב בני איני רוצה שירשנה, ואם תשוב¹⁸ איני רוצה שיפסידנה. וכל עוד שלא ישוב תהיה גנוזה בבור, וכשישוב מיד אעלנה מן הבור ואתננה לו. וכל עוד שלא שב היו באים עבדי אביו והיו מכעיסין את הבן בכל יום ויום, וכל אחד מהם היה מתפאר שאדוניו נתן לו המרגלית. והבן לא היה חושש כי לא היה בו דעת. אחר זמן כל כך הכעיסוהו עד ששב, ומחל לו אביו והעלה המרגלית מן הבור ונתנה לו. כשראו עבדי אביו כך מיד נפלו פניהם ובושו משקריהם לפני הבן, והיה להם הרבה לעשות עמו עד שימחול להם¹⁹ הכעס שהכעיסוהו ברוב פיוסים.

[c] כן קרה לנו עם²⁰ האומרים שהשם החליפנו בס, שאין לנו פה להשיב כל זמן שאנו²¹ בלתי מרצים את השם כאשר חטאנו לו. ואולי²² בשובינו ובהשיבו גם הוא את שבותינו, ייבושו מביישנו מפנינו בראותם אשר שב ה' את שבותינו, ואשר שברו [סברו] וקבלו דמיון היה, ואנו לקינו בעוונותינו ונמרקו עד כלותם. ומפני שאין אנו עדיין היום באותה המדרגה שאנו מצפים לעלות אליה בכל יום, עדין המחלוקת במקומה עומדת למי החמדה והאמת, הלנו אם לצרינו, עד בוא המכריע הדולה המרגלית מן הבור ויתננה לאשר יחפוץ, לנו או להם. ואז יתברר האמת תכלית הברור, ותשוב החמדה לבעליה הראויים ליירש אותה הנקראים בני לוי, ותסור הקנאה²³ והמחלוקת והשנאה, ותבטלנה המחשבות המדומות מהלבבות, ויראה כל איש ואיש את כל אחד ואחד מאישי המין כאלו הוא חברו, וחברו הוא²⁴ עצמו, כמו שהאדם רואה כל אבר ואבר מאיבריו שהאחד הוא זולתו, וכל חלק וחלק²⁵ מהם אצלו הוא²⁶ הכל ואז ישוטטו רבים ותרבה הדעת, ולא ילמדו²⁷ איש את רעהו לאמר דעו את לוי, כי כלם ידעו את השם למקטנם ועד גדולם,²⁸ "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"²⁹ ואחר שהדבר הוא³⁰ כן, הכל מודים

שמבחר כל הלשונות מאז הוא לשון הקדש. ועל כן נודע מה שנודע בה לנביאים בסוד השם המפורש, מה שלא נודע לזולתם מאישי מין³¹ האדם.³²

[d] והנה גם הטבע גוזר עוד שיהיה השם בוחר בדבר אחד מיוחד מכל פרטי העניינים כמו שבחר בערבות מכל הגלגלים באמרם³³ שבעה רקיעים ברא הב"ה³⁴ בעולמו ומכולם לא בחר כסא כבוד למלכותו אלא ערבות, והוא השביעי³⁵ אלא ששם ערבות משותף. והנה הנראה מכל כוכבי השמים שהשם בחר בשמש מכולם, והנראה מהיסודות שהאש המובחר מכולם ולמעלה מכולם, והנראה ממיני מתכות שהזהב מעולה מכולם, ומהאילנות שהתמר מעולה מכולם,³⁶ ומבעלי החיים השוחים שלויתן מעולה מכולם, ומהמעופפים שהנשר מעולה מכולם,³⁷ ומההולכים השור בביתים הנקראים בהמות, והאריה בבריים³⁸ הנקראים חיות, ומכולם האדם, ומהאדם ישראל, ומישראל שבט לוי, ומשבט לוי הכהן הנביא.³⁹ הנה כבר התבארה הכוונה שרצינו להודיע בזה החלק השלישי, שמבחר השלישי⁴⁰ [הלשונות] היא לשון הקדש.

-
- פ: במקום המוציא אותן-המוציאן' 1
מ, פ, מי: אצלו 2
על ההבחנה בין "מצד" האל ומצדנו ראו לעיל פרק 16 הערה 128 ופרק 17 הערה 37. 3
מ, פ, מי: ההבדל 4
מ, פ, מי: וידוע 5
מ, פ, מי: נכבדת יותר 6
מ, פ, מי: הכללית הנרמזת 7
מ: הדעת 8
מ: ליתא 'תורה' 9
מ, פ, מי: שיכתב 10
מ: הנסתר והנגלה 11
מ: האומר דבר זה 12
מ: ליתא 'על מעלתה' 13
פ: ליתא 'היינו' 14
פ: יכולנו 15
פ: ליתא 'בדרכי' 16
פ: בחמש 17
מ, פ, מי: ישוב 18
מ: ליתא 'להם' 19
מ: עם האומה האומרים 20
מ: אלו 21
מ, פ, מי: ואולם 22
מ, פ, מי: הקנאה והקטטה והמחלוקת והשנאה 23
פ: וחבירו הוא הוא עצמו 24
מ, פ, מי: ליתא 'וחלק' 25
מ: ליתא 'הוא' 26
מ, פ, מי: ילמדו עוד איש 27
מ, מי: תוספת 'כמים מכסים לים' 28
ישעיה יא: ט. 29
מ: ליתא 'הוא' 30
פ: המין 31
פ: ליתא 'האדם' 32
ראו להלן הערה 42. 33
מ, פ: הקב"ה 34
מ: תוספת 'או אמור התשיעי' 35
פ: ומהאילנות שהתמר מעלה בכלם-תוספת בשולי הגיליון 36
מ: ליתא 'והמעופפים שהנשר מעולה מכולם' 37
מלשון בר, דהיינו בעלי חיים לא מתורבתים. 38
כך גם בנוסח המקביל שבספר אוצר עדן גנוז, מהד' גרוס, עמ' 190. 39
מ, פ, מי: הלשונות 40